

Ferko Urbánek

KAMENNÝ CHODNÍČEK

TRNAVSKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ
DIVADLO JÁNA PALÁRIKA V TRNAVE

41. sezóna

239. premiéra

RIADITEĽ

Emil Nedielka

UMELECKÝ ŠÉF

Ján Zavarský

Ferko Urbánek

KAMENNÝ CHODNÍČEK

DRAMATURGIA Tibor Kubička

SCÉNA Jaroslav Valek

KOSTÝMY Jaroslav a Miroslav
Daubrava

HUDBA Pavol Janíček

CHOREOGRAFIA Andrej Kotlárík

SVETELNÝ DIZAJN Juraj Jakabčín

RÉŽIA Emil Spišák

PREMIÉRA 18. OKTÓBER 2014

DIVADLO JÁNA PALÁRIKA V TRNAVE

Inscenáciou si pripomenieme 80. výročie úmrtia autora.

OSOBY A OBSADENIE

Pavol Brezovský, bohatý sedliak, vdovec

JOZEF BUJDÁK

PETER TRNÍK a.h.

Adam, Jeho syn

MIROSLAV BEŇUŠ

MARTIN KRIŽAN

Verona, mlynárka, vdova

NINA KOČANOVÁ

DANIELA ŠVOLÍKOVÁ a.h.

Evuša, jej pastorkyňa

SILVIA HOLEČKOVÁ

Mišo, gazda

JÁN TOPLANSKÝ

TOMÁŠ MOSNÝ

Tereza, jeho žena

MÁRIA JEDĽOVSKÁ

ĽUBA DUŠANIČOVÁ

Ondro, Juro, Zuzá, Beta, sluhovia u Brezovského

RENÉ SORÁD a.h. **SLAVOMÍR HRIVNÁK** a.h.

LUCIA RAKÚSOVÁ a.h. **PETRA SABOVÁ** a.h.

Tanečníci

členovia FS TRNAFČAN

Predstavenie vedie: Marta Hulmanová

Svetlá: Branislav Mikle. Zvuk: Marián Kokavec

Masky: Ľubica Holubová. Rekvizity: Marián Dusík

Garderóba: Zita Šimnová

Vedúci javiskovej prevádzky: Miloš Gál

Vedúci umelecko-technickej prevádzky: Ing. Filip Nedielka

Scénu a kostýmy vyhotovili dielne Divadla Jána Palárika

v Trnave pod vedením Anny Haladovej, Jozefa Polakoviča

Petra Magulu a Štefana Ciferského. Vedúci výroby: Pavol Kalnický.

Ferko Urbánek

- spisovateľ, dramatik, úradník – (31.7.1858, Vsetín, Česká republika – 10.12.1934 – Bratislava – Petržalka).
- občianskym menom František Ľudovít Urbánek, študoval na gymnáziu v Kláštore pod Znievom, 1875 – 77 v Ostrihome a v Banskej Bystrici. R. 1877 vážne ochorel, po zotavení r. 1882 – 83 praktikant v lekárni v Malackách, 1883 – 85 notársky pomocník v Púchove a v Záriečí, 1885 – 86 pisár v Dolnom Kubíne, 1886 – 1904 hospodáril na rodinnom majetku a zároveň poštový úradník v Dohňanoch, 1904 – 23 tajomník Spolku sv. Vojtecha a spolumajiteľ tlačiarne Urbánek a spol. v Trnave, 1923 – 27 tajomník Slovenskej ligy v Bratislave, od r. 1927 žil v Petržalke. Všestranne národne, kultúrne a najmä literárne činný dejateľ vo viacerých literárnych žánroch, pričom ťažisko jeho tvorby spočívalo v dramatickej oblasti. Významný autor národných, ľudovo zameraných hier a drám, ktorými sa zaradil medzi klasikov slovenskej dramatickej spisby.

Koncom 20. a v 30. rokoch sa jeho hry realizovali aj na scéne SND. Zaslúžil sa o poslovenčenie repertoáru slovenského ochotníckeho divadla, kliesnil cestu náročnejším hrám kritického realizmu na ochotníckej scény a posilňoval nimi obranný postoj proti národnostnému útlaku. Vzhľadom na túto spoločenskú potrebu zostali v tieni umelecké nedostatky jeho dramatickej spisby (šablónovitost postáv, prevaha didakticko-mravných zložiek, sentimentalita a idylické riešenie konfliktu).

V rannom období dramatickej tvorby sa inšpiroval ľudovými rozprávkami a povestami. Keď sa definitívne rozhodol pre národnový a ľudový program, napísal spoločenské komédie *Pokuta za hriech*, *O polnoci*, *Za živa v nebi*, v ktorých ironizoval plytkosť života inteligencie a majetnejších vrstiev. R. 1898 počas augustových slávností sa stal populárnym ľudovou hrou *Stráža spod Hája*, 1899 *Rozmajrín*, 1900 *Bludár* a 1902 *Škriatok*. Ďalšiu skupinu tvoria detské divadelné hry na náboženské a didaktické motívy *Jezuliatko*, *Odmena dobrých dietok*, *Zlaté srdcia*.

Vlastenecké hry napísal pod priamym tlakom udalostí v Černovej – *Krvosavci* alebo *Obet krve – výkup spásy* a obrany materinského jazyka *Za tú našu slovenčinu*. Z 2. decénia 20. storočia ostali najväčšími hrami tragédie (*Hrob lásky*), ale hlavne ľudové veselohry (*Kamený chodníček*, *Strašidlo*, *Už sú všetci v jednom vreci*, *Slobodní manželia*).

V ťažkom období 1. svetovej vojny pod vplyvom P.O. Hviezdoslava spracoval biblický príbeh v jednoaktovke *Prokla*, *žena Pilátova* (1915), ktorá súčasne ostala

aj jediným jeho pokusom o veršovanú drámu. V poprevratovom období napísal aktuálnu hru *Pravda víťazí*, neskôr hru so spevmi *Pani richtárka* a napokon úspešnú drámu *Pytliakova žena*. Všetky spolu s ľudovými hrami zo začiatku storočia uvádzalo aj SND.

...

(Slovenský bibliografický slovník)

Ladislav Čavojský: Ferko Urbánek alebo Náš divadelný šlabikár

Najskôr sa hral s bábkami, potom hral sám, nakoniec stále viac a viac ľudí do hier zapájal. Slovenská dramatika nemá nad neho plodnejšieho autora. Keď sa krátko po tridsiatke rozpísal, rok čo rok mal na písacom stolíku nový text. Niekedy aj dva či tri. Žiadny literárny vedec, ktorý sa mu venoval, ani jedno encyklopedické dielo či dejiny literatúry, drámy a divadla, neuvádzajú presný počet jeho hier. Uvádzajú iba približný údaj. Zväčša okrádajú dramatika o polovicu diela. A pritom je také ľahké zapamätať si, koľko hier Urbánek napísal a vydal. V známej ľudovej pesničke sa žartuje – Sedemdesiat sukien mala, a predsa sa nevydala... Koľko tá stará dievka sukien mala, navlas toľko má Urbánek hier. Sedemdesiat. Takmer všetky vydal.

...

Hry Ferka Urbánka majú zvyčane štyri dejstvá. Jeho život ich mal práve toľko.

Prvé bolo detské, študentské, mládenecké, dokonca staromládenecké. Podľa miesta pobytu vsetínske, dohňanské, znievske, ostrihomské, banskobystrické, malacké, dolnokubínske. Druhé prevažne opäť dohňanské, napoly statkárske, napoly poštárske. Tretie trnavské, svätovojeťské. Štvrté petržalské, slovensko-ligovské. Autor v ňom hral najvyššiu divadelnú ligu. Národom milovaný dramatik hral zápas o preniknutie do Národného divadla. Vyhrál ho. A potom spadla posledná opona za jeho životom i dielom.

Jeho publikovaná životná svedčnosť končí ešte pred spadnutím opony za druhým dejstvom.

...

Prirodzene, aj Urbánkove dedinské hry prešli na dedinu z mestských či dokonca veľkomestských javísk našich ochotníkov. V Budapešti konkurz na pôvodnú hru vyhral Škriatok a ostatné obrazy z ľudu prvý raz inscenovali najúspešnejšie najprv v Turčianskom Sv. Martine, neskôr v Skalici. Divadelný krst mal Urbánek v centre Uhorska, veľkomestskí amatéri našťudovali ako prví salónnu veselohru *Pokuta za hriech* (1892). Vyšla dva roky predtým v Slovenskom zábavníku pod pseudonymom Miloň. Urbánek vari tušil, že raz bude pre mnohých milý a mnohými milovaný. Preto Miloň.

...

Do Prahy priviezli Urbánka zasa ochotníci zo Smoleníc. Na jeseň 1908, počas hospodárskej výstavy v Mestskom divadle na Kráľovských Vinohradoch, dvakrát zahrali *Rozmajrín*. Aj v tomto vydarenom predstavení Urbánka v Čechách mal prsty Pavol Blaho.

Zatiaľ všetky tieto urbánkovské úspechy boli len ochotnícke. Profesionálnu premiéru mal v Brne. V Národnom divadle tam po slovensky režíroval *Rozmajrín* slávny autor *Jánošíka* Jiří Mahen (1. septembra 1918), krátko pred vznikom Československej republiky. Hru aj rečovo dobre zvládli najmä herečky Sudová, Urbánková, Pechová a Doležalová. Po úspechu tejto hry chceli v Brne po slovensky inscenovať aj *Strídža* spod *Hája* a *Bludára*.

...

Borodáč sa pokúsil z Urbánka urobiť súčasť živého repertoáru. Poctil ho titulom „poeta ľudovej krásy“, no inscenoval ho prízemne realisticky.

...

Obecenstvo sa hrnulo do divadla priam manifestačne, a tak po desaťročí sa vrátil do Prešova opäť *Škriatok* (1979) a po deviatich rokoch Emil Spišák réžiou i úpravou *Bludára* (1988) rozlomil bludný urbánkovský repertoárový kruh a profesionálom ponúkol hru ochotníkmi veľmi obchytanú. Sviatočný autor našej dediny sa opäť veľmi páčil aj napriek drsnému sociálnemu tónu Spišákovho kritického pohľadu.

...

Jozef Bujdák, Nina Kočanová

Vo zvolenskom divadle Urbánka dvakrát dôsledne odfolklorizovali. Z *Pytliakovej ženy* (1968) urobili čierno-biely kriticko-psychologický obrázok zhubnej vášne, a potom mali na repertoári Urbánkovu posmrtné vydanú drámu *Žena* (1996). Režisér Ľuboslav Majera chcel nájsť v titulnej postave ibsenovskú hrdinku. Neoporne umelecké schopnosti Urbánka veľmi, precenil. No s inscenáciou v rámci urbánkovej tradície nezostal v hanbe. Režisér Ivan Blahút *Škriatka* od základu prepísal a inscenoval ako paródiu na niekdajšie ochotnícke predstavenie tejto hry (1998). Ak je už Urbánek len na posmech súci, radšej ho neoprašujme. Kedysi mal meno, dnes mu na meno nevieme prísť.

...

Urbánkov vstup do nášho divadelníctva nebol výzývavý. Nenárokoval si uznanie veľkého spisovateľa, len ocenenie pomoci ochotníctvu. V tomto duchu si napísal text na náhrobok: „Pracoval som koľko som len mohol a trpel, koľko sa dalo“.

Ľuba Daušaničová, Tomáš Mosný

Mgr. Emil Spišák, ArtD.

(25.10.1956, Spišská Nová Ves)

Absolvoval Divadelnú fakultu Vysokej školy múzických umení v Bratislave (1981) a po jej ukončení nastúpil do Divadla Jonáša Záborského ako režisér činohry, kde pôsobil do 31.10.1989. Venoval sa prevažne inscenovaniu hier slovenskej klasiky a medzi jeho najvýznamnejšie inscenácie z tohto obdobia patria: B. S. Timrava – O. Šulaj: *Ďapákovci* (1983), J. G. Tajovský – J. Sládeček: *Hriech* (1985), J. Andraščík: *Šenk palenčeňi* (1985) a vlastná dramatická kompozícia z hier Ferka Urbánka *Bludár* (1988).

V tomto období pravidelne hosťuje v českých divadlách, kde inscenuje s tvorbu slovenských dramatikov 20. storočia: I. Bukovčan: *Kým kohút nezaspieva* - Divadlo Jaroslava Průchy Kladno (1984), Krajské divadlo Kolín – P. Kováčik *Krčma pod zeleným stromom* (1984), Východočeské divadlo Pardubice – O. Záhradník: *Sólo pre bicie* (1986). Od roku 1982 spolupracuje s Československou televíziou - Štúdio Košice, kde sa zo začiatku venuje tvorbe pre deti (cyklus *Zlatá brána*) a neskôr aj iným formátom, ako televíznym inscenáciami (*Kovovlad*, *Noc v múzeu*), dokumentárnym a publicistickým žánrom. V poslednom období najmä dabingu.

Pedagogicky pôsobil na Konzervatóriu v Košiciach a v súčasnosti na Fakulte dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici, kde obhájil aj svoju doktorandskú prácu.

Od roku 2007 je riaditeľom Spišského divadla v Spišskej Novej Vsi. V tomto divadle inscenoval Gavránovu hru *Všetko o mužoch* (2008) a Ibsenovho *Nepriateľa ľudu* (2012).

Lucia Rakúsová, Mária Jedľovská, Petra Sabová

Lucia Rakúsová, Slavomír Hrivnák, René Sorád,
Miroslav Beňuš, Petra Sabová, Silvia Holečková,
Jozef Bujdák, Mária Jedľovská, Ján Topľanský

Lucia Rakúsová, Petra Sabová, Mária Jedľovská

René Sorád, Slavomír Hrivnák

Slavomír Hrivnák, René Sorád, Petra Sabová,
Miroslav Beňuš, Daniela Švolíková

Jozef Bujdák, Ľuba Dušaničová, Tomáš Mosný

Nina Kočanová

Silvia Holečková

Jozef Bujdák
Lucia Rakúsová

Slavomír Hrivnák
René Sorád
Petra Sabová

Ferko Urbánek **Kamenný chodníček**

Pôvodná publikácia

Ferko Urbánek. *Už sú všetci v jednom vreci. Kamenný chodníček*. Kníhtlačiarsky účastinársky spolok. Turčiansky Sv. Martin. 1919.

Bibliografické poznámky

Kamenný chodníček. Veselohra so spevmi v troch dejstvách od Fr. Urbánka.

Druhé vydanie.

Slovenský divadelný ochotník. Sväzok XXXIX.
Kníhtlačiarsky účastinársky spolok v Turčianskom Sv. Martine 1919.

Osoby

PAVEL BREZOVSKÝ, bohatý sedliak, vdovec

ADAM, jeho syn

VERONA, mlynárka, vdova

EVUŠKA, jej pastorkyňa

MIŠO, gazda

TEREZA, jeho žena a gazdiná u Brezovského

ONDRO, JURO, ZUZKA, BETA, sluhovia
u Brezovského

ĽUD

Prvé a tretie dejstvo odohráva sa na dvore Brezovského, druhé dejstvo v ovocnom sade pri Kamennom mlyne.

Predohra

Zábava v krčme. Dedinská mládež tancuje. Prichádza Verona s Evuškou. Skupina vyslúžilých vojakov na čele s Adamom preruší zábavu. Adam si rozkáže sólo tanec. Prezerá si dievčatá. Verona ho zaregistruje a podstrčí Evušku do Adamovej pozornosti, ktorý s ňou začne tancovať. Do tanca sa vychytí aj Verona a medzitým sa Evuška s Adamom utiahnu do kúta a prejavujú si nežnosť, čo vyvolá spokojný úsmev na tvári Verony.

Keď som išiel.

Keď som išiel z vojny domov cez zelenú lúčku, išiel som si ja navštíviť, ej, moju frajerečku.

Išiel som si ju navštíviť, či sa dobre máva.

Tri rôčky som nebol pri nej, ej, či s druhým nespáva.

Kto by sa mi.

Kto by sa mi, kto by sa mi oženiti kázal,
ako by ma, ako by ma na koňa posádzal,
a kto by mi a kto by mi peknú ženu radil,
ako by mi, ako by mi korunu posadil.

Evuška s Adamom odchádzajú zo scény, Verona ich potajomky sleduje. Dedinská zábava končí.

Dejstvo I.

Nádvorie domu Brezovského. Vpravo veľký dom s dverami na javište. V prostredí javišťa košatý strom, pod ním stôl, okolo lavice. Vľavo záhrada. V úzadí plot, za ním cesta.

Výstup 1.

Mišo, Tereza.

MIŠO *(sedí a kuje kosu, vytiahne z kapsy fľašku, obzrie sa dookola a pije).*

TEREZA *(vystúpi s rajnicou a varechou v ruke):* Ach, kati ťa lámali, ty starý ožech, už zasa trúliš?
(skryje fľašu): Kto trúli?

MIŠO
TEREZA Nuž ty! Či si myslíš, že som slepá? Dobre som videla, že si vyvracal hlavu ako kohút, keď ide kikirikať.

MIŠO Netáraj! Pozeral som na hviezdy, aký bude čas.

TEREZA Hviezdy? Predpoludním, keď najlepšie slnko svieti, ty pozeráš na hviezdy! Ty cigáň starý, už sa ti hneď z rána tmí pred očami. A v tej fľaši čo máš? (*Omakáva mu fľašu.*)

MIŠO Čít! To — to — sú kvapky od bolenia zubov. (*Lapí si líce a narieka.*) Jaj, jaj, jaj!

TEREZA (*trepne ho varechou po chrbte*): Ty starý čudák, rob si zo svojho deda blázna, ale nie zo mňa. Celý rok ťa zuby bolia, aby si mohol na ne, pravda, celý rok kvapky púšťať, až od nich rozum tratíš. — Však ty už ani sám nevieš, čo robíš!

MIŠO Čít! Veď som sa ja hádam na tvoju planétu nenarodil.

TEREZA Nuž a kým čert to slýchal, po Michale kosu kovať? Čože s ňou budeš, zemiaky kopať?

MIŠO Čít! Čo ja s tou kosou budem robiť, do toho ťa nič, ako sa ja nestarám, čo ty s tvojou varechou spravíš. Každý rozumie svojmu remeslu, nuž ty najlepšie svojmu jazyku, a preto čuší!

TEREZA Čože? Čušať? Keď ťa človek k dobrému napomína, ty povieš: čuší! A just, just budem rozprávať, čo sa mi páči, just a just!

MIŠO Teda rozprávaj si, a ja si zaspievam. (*Vstane a spieva*):

Voždy sa vraj staré baby divily,
prečo ony všetky zuby ztratily,
a to preto, lebo do nich
jazykom vždy mlátily.

Juch! (*Zvrtne Terezu.*)

TEREZA Nehovorím, že rozum tratí! (*Trepne ho varechou po chrbte.*) Ty stará pokuta naničodná, už ti zasa udrelo z ruky do hlavy!

MIŠO (*pripaluje fajku*) Čít! Čo komu súdené, to ho vraj neminie. A mne obecali babu-jaštericu, aj som jej neminul.

TEREZA Čo, ako? Ja som ti jašterica? (*Trepne ho varechou.*) Ja som ti jašterica? (*Trepne ho.*) Za to, že ťa pred pálenkou, pred tým diablom pekelným vystríham? Že ťa pred gazdom zastávam? Preto? Čo? Preto? (*Trepne ho zakazdým.*)

MIŠO Počuj, stará, že si sa ty nedala zverbovať, z teba by bol taký komandáš, ani no, — keď

začneš vojnu točiť v chalupe, nech každý zoberie nohy na plecía, ináč pomastíš mu lopatky.

TEREZA Tak i treba. I ty sa ber do roboty. Čo sú dnes hody? Ba nech som dobrá, všetko poviem gazdovi, a ten s tebou zatočí.

MIŠO (*vyklepáva fajku*) A ja dbám? Však do smrti už len akosi dožijem, a po smrti — fuk do neba!

TEREZA Kam? Bože, odpusť mi hriechy! Ba do horúceho pekla medzi samých ohnivých čertov. Či to už len kto kedy slýchal, že by korheľ prišiel do neba!

MIŠO Skôr by mňa tam prijali, ako teba, lebo by sa museli báť, že im ztade svojím zlým jazykom všetkých svätých povyháňaš. (*Založí si ruku za ucho a spieva*):

Stodolička deravá
a zlá žena k tomu,
tie dve veci vyženú
hospodára z domu.

(*Tacká sa.*)

TEREZA No, ty vyzeráš; to ťa tie kvapky tak doriadili.

MIŠO (*lapí sa za tvár, narieka*) Jój, jój, jój, moje zúbence! Jój, jój, jój! (*Vytiahne fľašu a pije.*)

TEREZA (*chce mu ju vychytiť*) Dáš ju sem, ty večná pijavica. (*Trepne ho varechou.*)

Výstup 2.

Brezovský, predošli.

BREZOVSKÝ (*s puškou na pleci, s kapsou pri boku — nahnevany*): Sto hrmených sa vám do takého poriadku! Dobytok v maštali poodtrhaný, div sa nepoprekáľa, a vy tu! (*Skrikne.*) Čo robíte?

MIŠO (*drží sa za líca*): Jój, jój, jój! Hrozne ma zuby bolia. (*Vytiahne z vrecka veľkú šatku, omotá si ňou hlavu.*)

TEREZA (*prefaknutá*): Jój, veru, prosím, do zbláznenia ho tie zuby bolia. Práve som mu gáfor prikladala.

BREZOVSKÝ Tou varechou? Aká bolesť, taká masť! (*Mišovi a Tereze.*) Berte sa do maštale, a ak sa tam niečo stalo, beda vám!

TEREZA (*Mišovi*): No, pod! Ber sa! Ale kým sa ty, starý medveď, pohneš, ja som tam desať ráz prv. (*Odchádza*).

MIŠO Už-už! (*Dvíha kosu, v tom vypadne mu fľaša.*) Jój, jój, jój!

BREZOVSKÝ Už si zasa pil, ty starý korheľ, zasa máš fľašu?

MIŠO (*schová fľašu*) Kvapky, prosím pekne.

TEREZA (*vráti sa*) To sú kvapky; nevedela som si s ním už rady, nuž som mu od Žida) chrenového gajstu na tie zuby doniesla.

BREZOVSKÝ A to hneď v pollitrovej fľaši? Veď je celý otrundžený; hľa, ako sa tacká!

MIŠO (*odchádza*) Od bolesti, jój, jój, jój!

TEREZA (*tahá Miša, sotí ho a varechou lupne*).

MIŠO, TEREZA (*odídu*).

Výstup 3.

Brezovský sám.

BREZOVSKÝ (*hľadá za nimi*): Pekná čeliadka, a s takou čvargou musí človek hospodáriť! (*Za kulisňou počuť smiech a výskot.*)

*Od kaluže do kaluže, trhala som ruže,
ja takého muža nescem, čo má veľké fúze.
Od kaluže ,do kaluže ,trhala som fazulu,
ja takého muža nescem čo má veľkú papulu.*

Čo to? Chasa naničhodná, tí pekne pracujú!
Keď vyjde kocúr z domu, majú myši hody.
Nečakali ma ešte. No, počkajte, však sa vám odnechce smiechu. (*Zavesí pušku i kapsu na strom a nahnevano odchádza do úzadia.*)

Výstup 4.

Evuška, Brezovský.

EVUŠKA (*strojne oblečená, s košíkom v ruke, zastaví cestu Brezovskému a salutuje*): Hapták! Azda len nemáte proti mne namierené?

BREZOVSKÝ (*zadiveno*): Kto sme? Kam ideme? A čo tu chceme?

EVUŠKA Prišla som vás pozrieť, strýčko!

BREZOVSKÝ (*hľadá na ňu, ustupuje a hovorí stranou*) Sto čertov! Tá je pekná, ani obrázok. Keby som

ju tak v hore stretol, nazdal by som sa, že to nejaká víla.

EVUŠKA (*veselo sa rozosmeje*) Hihihhi! Čo sa vám stalo, strýčko, že ste tak razom onemeli? (*Ide k Brezovskému, lapí ho za lakeť, hľadá mu zaľúbeno do tváre.*) Strýčko Brezovský, naľakali ste sa azda mojich očí?

BREZOVSKÝ Čože, ty ma poznáš? Odkiaľ? Dnes po prvý raz ťa vidím.

EVUŠKA To sotva! Poznáme sa už pekných pár rokov. Kým som bola malá, mali ste ma radi... Že v posledné časy málo ste si ma všimali, zato ja nemôžem.

BREZOVSKÝ Nepamätám sa. Odkiaľže si? A čia si?

EVUŠKA Ach, na tom nezáleží, strýčko! Človek nemusí všetko vedieť.

BREZOVSKÝ A prečo nie?

EVUŠKA (*žartovne*) Lebo od vševiedela hlava bolí.

BREZOVSKÝ Ó, ty samopašná veverica! Nuž aspoň mi povedz, ako ťa volajú?

EVUŠKA Krstili ma Evou a volajú ma Evušou.

BREZOVSKÝ Eva, Evuška! (*K obecenstvu.*) Nech som dobrý, ak i tá prvá Eva, naša pramatka, bola taká kaľavná, nuž nedivil by som sa, keby Adam nie jedno, lež aj tri jablká bol zjedol. (*K Evuši.*) A čo tu hľadáš, anjel pekný?

EVUŠKA Doniesla som vám novinu.

BREZOVSKÝ Novinu?

EVUŠKA A akú dobrú! Tá vás iste poteší!

BREZOVSKÝ Nuž a?

EVUŠKA Bola som v meste a videla som vojakov.

BREZOVSKÝ A to sa ti líbilo. To verím! (*Smeje sa.*) Dievčence rady pozerajú na uniformy.

EVUŠKA Jaj, veď to takých vojakov, čo idú z vojenčiny domov. A medzi nimi je aj — (*rýchle*) — no, strýčko, uhádnite, kto?

BREZOVSKÝ No?

EVUŠKA (*radostne*) Adam!

BREZOVSKÝ (*natešený, lapí Evušku*) Kto? Môj Adam?

EVUŠKA Áno, áno, môj Adam.

BREZOVSKÝ Teraz neviem, či tvoj Adam a či môj Adam ide?

EVUŠKA Môj — (*zbadá sa*) a či váš, váš syn ide domov.

BREZOVSKÝ (*radostne oblapí Evušku*): Môj syn, môj drahý syn Adam ide domov?

EVUŠKA Joj, a keby ste ho videli, strýčko, ako dobre vyzerá. (*Tľapká Brezovského po lícach.*)

Ako červené jablčko, div som sa od radosti nezbláznila.

BREZOVSKÝ (zadiveno) A ty ho poznáš?
EVUŠKA (sa veselo zasmaje) Hi-hi-hi! Možno, lepšie, než vy, strýčko!
BREZOVSKÝ Čože?
EVUŠKA (sa zbadá) To nie — nie — ja — ho nepoznám, len mi iní o ňom povedali. (K obecenstvu.) Skoro by som sa bola od samej radosti prezradila.

BREZOVSKÝ A kde je už? Veď mi ani nepísal, že príde!
EVUŠKA Chcel vás prevkapiť, tak mi aspoň povedal. Ale ja, sotva sme sa zvitáli, vytrhla som sa mu z rúk a pustila sa chodníkom krížom cez pole, aby som tu prv bola a vám to mohla zvestovať.

BREZOVSKÝ (objíma ju) Ty si anjel môj dobrý, Evuška! Ďakujem ti. Ale poď do domu, nech ťa aspoň uhostím za dobrú novinu.
EVUŠKA Ďakujem vám, strýčko; až keď druhý raz prídem, potom; teraz nemám kedy.
BREZOVSKÝ A prídeš, Evuška? Prídeš skoro?
EVUŠKA Prídem, strýčko, ak dovolíte; prídem dosť skoro, ale potom ma nesmiete s hnevom, lež s usmiatou tvárou prijať. Dobre sa majte!
BREZOVSKÝ No, len príď, Evuška. Ty sa mi páčiš, a keby som takú nevestu dostal, ako si ty, bol by môj Adam i ja šťastný.
EVUŠKA Naozaj, strýčko? Čo zo srdca ide, v srdci sa ujme. Ja vám takú nevestu žičím, a ak takej nenájdete, zavolajte mňa! S Bohom, strýčko! (Odbehne so smiechom.)

Výstup 5.

Brezovský sám.

BREZOVSKÝ (hľadá za Evuškou a spieva na vojenskú melódiu capfenstreich):

Eva — Eva — Eva — Eva —
 Eva — Eva — Evuška — Eva
 Evuška — Eva — Eva — Eva.

To dievča mi muselo porobiť (Tre si radostne ruky.) Adam, syn môj, Adam ide! (Volá vpravo — vľavo.) Mišo! Tereza! Hej, kde ste?

Výstup 6.

Mišo, Tereza, Brezovský.

MIŠO (rozospáný, pretiera si oči a zíva): Už-už!
TEREZA (vbehne): Čo sa stalo, pre pána Jána?
BREZOVSKÝ Adam, môj syn, Adam, váš mladý gazda, vracia sa s vojenčiny domov, už je v meste. Povedzte čeľadi, aby ho slávnostne privítala, lebo čo chvíľa je tu. Pripravte, čo najlepšie môžete, aby sme jeho šťastný návrat náležite oslávili.

TEREZA Už pred chvíľou išla mu mládež v ústrety, veď sa na to od rána chystali. Ale ako ste sa vy to dozvedeli, gazdíčko? Veď to malo byť prevkapanie pre vás!

BREZOVSKÝ Dvaja rada, traja zrada. Vietor mi ten chýr doniesol.

MIŠO (k obecenstvu) Dobre urobil; mali mu ústa zapchať slivovicou, ako mne, bol by čušal, ako ja. Každý žart stojí groš.

TEREZA No, mladému gazdovi to nebude po vôli, že ste sa to dochyrovávali, a beda tomu, kto to vyzradil.

BREZOVSKÝ Už len nemudrujte a robte, čo vám kážem; pripravte hostinu, ako na hody. Zavoláme rodinu i známych na privítanku.

MIŠO Tak — tak sa svedčí. (K obecenstvu.) Hody, veselie, krštenie mám radšej, ako okopávačku!

TEREZA Tri húsky, päť kačíc, zopár sliepok som zarezala, dlhákov, bialošov, makovníkov napiekla, hriateho navarila, ozaj, ako na hody.

MIŠO (sa obližuje a brucho si hladká).
BREZOVSKÝ No, predsa že ste raz už aspoň na starost' rozumom pohli.

TEREZA, MIŠO Tu sú! — To sú oni!
BREZOVSKÝ (beží do úzadia, kýva ručníkom): Adam! Adam!

Výstup 7.

Adam, Ondro, Juro, Zuzka, Beta, ľud, predošlí.

(Za kulisňou spievajú najprv slabo, potom vždy silnejšie a silnejšie, ani čo by sa spev bližil):

(Vonku počuť zďaleka spev.)

Trnavskú dolinu, chlapani maširujú,
postretli dievčinu, čo nesla zelinu.

Počkaj ti, dievčina, z čiernyma očami,
budeš pamatlivá, trnavská dolina.

BREZOVSKÝ (*volá radostne*) Adamko môj!
ADAM (*vo vojenskom obleku, na čiapke má kystku a úzke, na meter dlhé, červené, svetlé, tenké stužky, taktiež na tenkej trsteničke, na prsiach má vyšívany ručníček, vbehne — radostne*): Otec — otecko! (*Objíma otca, bozká mu ruku.*)
BREZOVSKÝ Syn môj drahý, už si mi tu! (*Objíma syna*).
Chvála Pánu Bohu!
VŠETCI Chvála Bohu!
ADAM Aj som rád, že som zasa pri vás, lebo viete, všade dobre, ale doma najlepšie.
VŠETCI Ej, veru najlepšie.
BREZOVSKÝ No, teraz už ostaneš doma a budeš gazdovať na otcovizni; ja sa utiahnem na odpočinok. Pritom ťa už len jeden manéver čaká, a keď ten šťastne vyhráš, nuž si víťazom do smrti.
ADAM (*zadiveno*) Čože? Manéver? A aký?
BREZOVSKÝ Ten najväčnejší v celom živote, na ktorom tvoje budúce šťastie a moja spokojnosť záleží.
ADAM A to je?
BREZOVSKÝ Ženba!
VŠETCI Sláva! Živio!
ADAM (*veselo sa rozosmeje*) Ha-ha-ha! To sa mi líubi, ja sa mám ženiť!
BREZOVSKÝ Veru, ženiť, syn môj, a to čím skôr, lebo nám gazdinú treba do domu, ani soľ do polievky. Hen, tetka je už stará, tá nevládze. Ja sa už ženiť nechcem, nuž neostáva iné, len aby si sa ty obzrel po nejakej poriadnej osobe a dobrej gazdinej. Oženiť sa musíš.
ADAM (*smeje sa*) Musím sa oženiť? Ha-ha-ha! A kde ženu vezmem?
BREZOVSKÝ To je reč! (*Popúdeno.*) Choď k Židovi do krámu a vyber si drevenú paničku alebo u perníkára medové páňa. Hanbi sa, ty vojak a jediný syn bohatého Brezovského, majiteľ troch dvorov, päťsto honov gruntu, poľa a lesa, a nevedel by si si nájsť ženu!
TEREZA Ojo-jój! Taký driečny, bohatý mládenec dostane ich aj desať na každý prst.
VŠETCI Oj, jej!

MIŠO To by tak chýbalo! Človek má s jednou celých sedem hromov, a keby ich desať mal, zažil by si horúce peklo. (*Adamovi.*) I jednej je nad hlavu dosť.

VŠETCI (*sa smejú*).

TEREZA (*shovára sa zticha s Adamom*).

BREZOVSKÝ Statočná žena a dobrá gazdiná je zlatý stĺp domu, a preto sa, syn môj, neokúňaj, ale daj sa hneď s chuťou do toho!

ADAM Ako vidím, prišiel som z vojny do vojny.

MIŠO A táto je sto ráz horšia od tej kuruckej.

TEREZA Ty sa máš čo žalovať, ty starý medved! (*Ťahá ho do úzadia.*)

BREZOVSKÝ (*Adamovi*) Nepôjde to tak ťažko. Vybrať si môžeš dievča, aké sa ti líubi, ja ti priekory robiť nebudem. Na majetok hľadieť nemusíš, lebo, ďakovať Bohu, máme, čo nám treba. Môžeš i chudobné dievča šťastným spraviť, len hľaď na to, aby bola poctivá, statočná Slovenka, že by nerobila hanbu nášmu menu i domu. Vezmi si dievča, ktoré má vieru, lebo kde je viera, je i svedomie, a bezbožná žena, čo by i pekná bola, je ako kvetina bez vône.

VŠETCI Tak je — tak je!

BREZOVSKÝ Ty vstúpiš, syn môj, ženbou do verejného života, ktorý je boj dobra a zla; aby si v tomto boji obstál, voľ si družku života, ku ktorej ťa srdce viaže, lebo kde je pravá láska, tam anjelov na stá, a do domu, kde láska býva, slniečko sa rado díva. Kde je láska a svornosť, tam je i spokojnosť, a na spokojnosti spočíva šťastie.

VŠETCI Tak je! To je pravda!

BREZOVSKÝ Ty budeš, syn môj, gazdom, a ako taký nakladaj mierne, prísne, ale spravodlivo s čeladou a robotníkmi. Prívetivé slová a láskavosť viac sluhu pohnú, aby verne slúžil, než sto krutých a drsných rozkazov. A verný sluha je tajný poklad v domácnosti, toho si váž. Káž a hlásaj domácim poriadok, usilovnosť, sporivosť, ale nie slovom, lež príkladom, lebo vrana ku vrane sadá.

VŠETCI To je pravda.

BREZOVSKÝ Bol si vždy dobrým, poslušným synom, a preto verím, že budeš kráčať v živote po mojich šľapajach. Pamätaj si, syn môj, že moje životné zásady boli tieto tri (*číta na prstoch*): Miluj Boha, národ a vlasť. Statočná práca zlatom sa spláca. Všetko

za česť a česť za nič! Tohoto sa i ty v živote
drž, a posvätiš pamiatku svojho otca!
ADAM *(objíme otca).*
VŠETCI *(slávnostne):* Sláva šľachetným!

Kto by sa mi, kto by sa mi oženiti kázal
ako by ma, ako by ma, na koňa posádzal,
a kto by mi a kto by mi peknú ženu radil,
ako by mi, ako by mi korunu posadil

(Opona spadne.)

Dejstvo II.

*Ovocný sad. Na ľavo studňa. Na pravo trňový plot, pri ňom
slamená viecha s doskou, na ktorej je napísané: „Priebeh
zakázaný!“ V úzadí pole.*

Výstup 1.

Evuška.

EVUŠKA *(stojí s krčiazkom pri studni a spieva):*

Dolina, dolina, kamenný chodníček:
kde je naša verná láska, švárny šuhajček?

Šuhajova láska a moja sloboda:
naše verné milovanie, ako v koši voda.

Škoda našej lásky, že sa nám tak tratí!
Kto nás zlostne rozlučuje, nech mu Pán Boh platí!

Výstup 2.

Adam, predošlá.

ADAM *(kým Evuška spieva, objaví sa v kroji
na javišti. Keď Evuška dospieva, pokračuje):*

EVUŠKA Adam! Vitaj! Kde si sa tu vzal?

ADAM Prišiel som, Evuška.

EVUŠKA Kade si šiel, keď som ťa nezbadala?

ADAM Kamenným chodníčkom.

EVUŠKA No, keby to tvoj otec zvedel, bol by oheň
na streche.

ADAM Však starý Mišo stojí na stráži.
EVUŠKA A ty si predsa prišiel? No, ten ťa iste vyzradí
otcovi.

ADAM Nevyzradí, lebo ma nevidel.

EVUŠKA Ako by ťa nevidel, keď tam na stráži stojí?

ADAM Ja som mu dal pár päťákov na tabak,
a on tomu porozumel, zažmuril oči, aby
ma nevidel, kým kamenným chodníkom
prejdem.

EVUŠKA Bojím sa, Adamko môj, že predsa raz nájdeš,
čo hľadáš. Otec tvoj sa predsa len raz dozvie,
že prestupuješ jeho príkaz, potom bude zle-
nedobre.

ADAM *(nežne objíme Evušku)* Pre lásku, anjel môj
zlatý, niet nijakého pravidla ani zákona.
A keby mi chodník k tebe nie obyčajným
kamením zahádzali a trním zahatali, ba keby
naň celé obrovské bralá Tatier nakopili,
samou bodľačou vystlali, ešte by som sa
musel k tebe dostať, lebo ľúbim ťa viac, ako
vlastný život.

EVUŠKA Čo zo srdca ide, v srdci sa ujme, v ňom klíči
a rastie — kvitne najzálúbenejším kvetom,
ktorý nás blaží a šťastným robí. Kvet ten je
láska, ktorá okrášľuje život náš, ako ranná
zora krásli oblohu i zem. Láska plodí lásku,
a pravá láska trvá i po smrti. *(Skloní hlavu
na Adamove prsia.)*

EVUŠKA *(spieva):*

Dobre mi, dobre mi,
Adamko šepce mi,
jak holúbok hudie,
že ma ľúbiť bude,
kým len živá budem.

ADAM, EVUŠKA *(spievajú spolu):*

Dobre nám, dobre nám,
ako na konárku,
hora hučí vôkol,
nad ňou krúži sokol,
my tu v tesnom páрку.

Výstup 3.

Verona, predošlí.

VERONA *(nepozorovaná dlhší čas počúvala ich)*

rozhovor, vážne sa ozve): To máš pravdu, dievka moja, šťastná láska blaží, ale nešťastná umára srdce ranené.

ADAM
EVUŠKA
VERONA
EVUŠKA
Ach, vitajte, tetka!
Vy tu, mamička?
Tu, dievka moja bolo mi dlho na vodu čakať. (*podá jej krčiaztek*) Ach, odpusťte, stretla som sa s Adamom a...

ADAM
VERONA
(*dokončí*): ...zarozprávali sme sa.
Počula som celý váš rozhovor a mrzelo ma vyrušovať vás vo vašom šťastí, ktoré i tak — bohvie — či dlho potrvá.

ADAM
EVUŠKA
VERONA
A prečo by netrvalo?
Nestrašte nás, mamička.
Doba lásky, deti moje, je doba rozkoše, ale i utrpenia, lebo koľko kvetu v poli, toľko bôľov v láske.

ADAM
EVUŠKA
VERONA
Láska je trpezlivá, ona znesie všetko.
Láska zdoľá všetko.

ADAM
VERONA
ADAM
VERONA
Hm — dokiaľ nehrmí, ľudia sa nežehnajú.
Nuž a z ktorej strany by malo hrmieť?
Zo strany tvojho otca, až sa dozvie, že chodíš k nám do domu za dievkou Horákovou.

ADAM
VERONA
A prečo, tetka?
Preto, že od domu tvojho otca k nám do Kamenného mlyna je chodník kamením zahádzaný a trnám zahradený, chodník zakliaty hnevom tvojho otca, ktorý zanevrel na otca Evuškinho, neboného Horáka, a ani na smrteľnej posteli nechcel sa s ním zmieriť.

ADAM
VERONA
A čo popudilo môjho otca k takému hnevu?
Opýtaj sa ho, on ti to najlepšie bude vedieť vyložiť.

ADAM
EVUŠKA
A vy to, tetka, neviete?

VERONA
Mamička, prosím vás, povedzte nám to aspoň, čo viete o príčine hnevu našich otcov.
Ja vám len máličko môžem o tom povedať. Toľko viem, že vaši otcovia boli najlepší priatelia a že priateľstvo sa razom zmenilo na zášť a nenávisť, akaj páru pod slnkom nenájdete.

ADAM
VERONA
To je podivná história.
Predtým sa do Kamenného mlyna chodievalo týmto chodníkom cez Brezovských pole, a za desať minút bol si z dediny u nás. Keď sa však tvoj otec s nebohým Horákom pohnevali, otrnil chodník a zakázal priechod. Môj muž sa odvolával na to, že priechod tým chodníkom bol od starodávna v úžitku,

vyhodil stúp so zákazom i plot trňový.
A môj otec?

ADAM
VERONA
To je tvrdá hlava a človek železnej vôle; čo si ten raz zaumieli, to i vykoná. On postavil viechu a otrnil chodník znova. Horák to zasa povytŕhal. To sa pár ráz opakovalo, až nakoniec z toho povstal veľký súdny proces, ktorý obom tvrdohlavcom toľko peňazí z kapsy vytrhol, že by sa chodník od Brezovských do Kamenného mlyna k Horákoví mohol i striebrom vyložiť.
Škoda peňazí.

EVUŠKA
ADAM
Súdmi sa ľudia nivočia. A čo bolo ďalej, tetka?

VERONA
Ďalej? Nuž, kto má sadlo, tomu snadno, a kto má peniaze, má i moc. Otec tvoj vyhral a my sme museli pár honov zeme, čo sme mali, predať, aby sme trovy poplatili. Ľudia nesmeli viac kamenným chodníkom chodiť, ale len hradskou. Cesta sa im o dobrú hodinu týmto predĺžila, a ľudia k nám prestali chodiť mlieť, takže sme sa ocitli na prahu biedy. (*Utiera si oči.*) (*nežne objíma Veronu*) Neplačte, mamička moja. Pán Boh má viac, ako rozdal, on zasa pomôže.

ADAM
Staré hriechy sa vyrovnajú. Z toho chodníka ani môj otec osohu nemá.

VERONA
Pravdaže nemá. Kamenný chodníček zarástol trnám, a stovky ľudí, ktorí ho museli obchádzať, zasypali ho zlorečením a kľatbou, a preto sa obávam, že ani vám šťastia nedonesie.

ADAM
Nebojte sa, tetka, láska divy robí. Ona trnie kamenného chodníčka vykynoží, kľatbu hriechu zotrie a donesie požehnanie.

EVUŠKA
Nezabúdajte, mamička, že Boh dopustí, ale neopustí.

VERONA
No-no! Láska rada verí v to, čo si žiada. (*Obzerá sa.*) Počujem tu nejaké hlasy. (*ukazuje vpravo*) Ľa, hen ide môj otec so starým Mišom; hneď s ním vážne prehovorím.

ADAM
VERONA
EVUŠKA
Nebudeme ti prekážať. Poď domov, Evuška! Adamko, pozri, tvoj otec je akýsi nahnevaný; nehovor mu teraz nič, vyhni sa mu radšej z cesty, aby nebolo hriechu.

ADAM
EVUŠKA
Raz sa to prevaliť musí.
Dobre, ale musíš počkať priaznivejšej doby,

VERONA keď bude tvoj otec v dobrej vôli.
To má Evuška pravdu. Dobrá vôľa robí smiech
a za zlou vôľou chodí hriech.

EVUŠKA Choď, Adamko, s mamičkou, ja tu ostanem
a dostanem ti otca do dobrej vôle, potom sa
s ním môžeš porozprávať.

VERONA (*hrozí jej*) Evuška, Evuška! Kto nešťastie
hľadá, ten v ňom zahynie.

EVUŠKA Nebojte sa, mamička. Strýčko Brezovský
sa so mnou rád zabáva; on nevie, že som
dcéra po nebohom Horákovi, a ja sa mu prv
neprezradím, až keď bude treba. Adamko,
urob mi to po vôli.

ADAM Nuž nech sa stane. (*Podá jej ruku.*)
Do videnia!

VERONA Mačka myši nenechá, ani ona svoje veselé
kúsky. (*Odíde vľavo.*)

ADAM (*ide za ňou, spievajúc*):

Nech ti je, dievčatko,
ej, nech ti je po vôli,
veď ty budeš moja,
ej, bárs otec nezvolí.

Bárs otec nezvolí,
ej, aj celá rodina,
predsa budeš mojou,
ej, ty švárna dievčina!

Výstup 4.

Evuška sama.

EVUŠKA (*hľadá vpravo do úzadia*): Už sú tu.
Dočkať ich? Nie, skryjem sa a dočkám, až
prejde búrka. (*Schová sa za kulisňu vľavo
do popredia.*)

Výstup 5.

Brezovský, Mišo, Evuška.

BREZOVSKÝ (*nahnevaný Mišovi*): Čuš a netrep, ty starý
ozembuch! Ale to je pravda, že nepamätá
krava zimy, keď sa leta dočká. Ani ty sa už
nepamätáš, že som ťa z biedy vytrhol, pred
hladom som ťa zachránil; hovieš si vo svojej
korheľskej chuti a na to, čo ti kážem, nedbáš.

MIŠO Nehnevajte sa, gazdíčko, každý človek má

akú-takú chybu.

BREZOVSKÝ Ale ty ich máš habadej! Inej povinnosti
nemáš, ako vystriehnuť, kto chodí zakázaným
kamenným chodníčkom, a ty čo? Mój rozkaz
jedným uchom dnu a druhým von.

MIŠO Nuž keď nemôžem nikoho vystriehnuť.
BREZOVSKÝ Nemôžeš, keď nechceš. Tráva na chodníku
je každý deň čerstvo pošliapaná, cesta
je vychodená z môjho záhumnia až
do Kamenného mlyna. A ty nemôžeš nikoho
vystriehnuť! Aj pred chvíľou šiel niekto
kamenným chodníkom; videl som ho, len
som ho zďaleka nespoznal. A prečo si ho
nechytíš? Ale, to je pravda, vlk vlka nezožerie.

MIŠO Už si dám lepší pozor, už sa napravím.
BREZOVSKÝ Ako remeň v ohni. V živote z vlka baran
nebude. Ale to ti hovorím: alebo budeš
robiť, čo ti kážem, alebo ťa vyženiem v čerty.
(*Chodí nahnevaný.*)

MIŠO (*škrabe sa za uchom — k obecnstvu*): Ja
som síce s čertom žiť navyknutý, lebo moja
stará a čert a naopak, čert a moja stará
musia byť veľmi blízka rodina. Ale takejto
dobrej a ľahkej služby bolo by len predsa
škoda. (*Brezovskému.*) Gazdíčko, nehnevajte
sa, prosím vás, odo dneška už neprepustím
nikoho, a čo by to hneď i váš syn, náš mladý
gazda, bol. (*Odíde vpravo.*)

Výstup 6.

Brezovský sám.

BREZOVSKÝ (*hľadá prekvapeno za Mišom*): Čože? Teda
je to pravda, že môj syn chodí na zálety
do Kamenného mlyna k dcére Horákovej?
— No, počkaj, panáčik, však ja s tebou ináč
zatočím. To by mi bolo treba, aby mi z takého
hadieho plemena ženu do domu dovedol
a do rodiny zapelešil! Nie, nikdy, radšej nech
mi cigánku dovedie.

Výstup 7.

Evuška, Brezovský.

EVUŠKA (*v úkryte zticha spieva Capfenštraich*):
Eva, Eva, Eva, Eva, Eva, Eva, Evuška, — Eva,
Evuška, Eva, Eva, Eva!

BREZOVSKÝ (*prekvapene*) Čo je? Kto je? Kde je? Ten hlas mi je známy. (*Hľadá.*)

EVUŠKA (*vybehne so smiechom*) Ha-ha-ha! Vitajte, strýčko Brezovský.

BREZOVSKÝ Ach! Ľala! Nuž a kde sme sa my tu vzali?

EVUŠKA Išla som na studienku vody nabrať. V tom ste vy práve išli s jedným strýcom, a keď som videla, že ste taký napálený, ani čo by ste boli sedem plánok zjedli, nafakala som sa a vás a skryla som sa za krovie.

BREZOVSKÝ A počula si všetko, o čom sme sa rozprávali...

EVUŠKA Počula som, to je pravda, ale som si z celej tej rozprávky nič iné nezapamätala, iba to, že váš syn chodí na zálety do Kamenného mlyna.

BREZOVSKÝ Človek sa potom diví, že majú i múry, i stromy uši.

EVUŠKA (*žmolí roh zásterky*) Počujte, strýčko, a či je pekný ten váš syn?

BREZOVSKÝ Či je pekný?

EVUŠKA (*kýva hlavou*)

BREZOVSKÝ Všetci si povedala, že si ho videla, že ho poznáš.

EVUŠKA Ja? Ale ja? Neviem. A kedy?

BREZOVSKÝ Keď si mi doniesla novinu, že ide s vojenčiny domov.

EVUŠKA Aha — pravdu máte. Teda v tom meste som ho videla. Ako vojak bol veľmi driečny, ale či je i v kroji taký?

BREZOVSKÝ Čo ja viem! Príď k nám a obzri si ho.

EVUŠKA Ja k vám? Hoj, prišla by k vám rada, strýčko, ale — keď...

BREZOVSKÝ Čo? Aké ale — keď?

EVUŠKA Keď sa vás bojím.

BREZOVSKÝ Mňa, a prečo?

EVUŠKA Kedykoľvek vás vidím, vždy ste nahnevaný, a hnev i zlosť nebezpečný host.

BREZOVSKÝ Toho sa neboj, dievka moja. Neraz hrmí, a neudrie. A pamätaj si, že ocot a hospodár neostrý za mnoho nestojí. Preto len príď, však si slúbila, že prídeš. A čert nevie, čo sa Bohu zaľúbi. Možno, Adamovi sa pozdáš, keď ťa uvidí; možno, bude mariáš hotový.

EVUŠKA Ach, strýčko, na to nesmiem ani myslieť.

BREZOVSKÝ Prečo?

EVUŠKA Kto vysoko lieta, ten nízko padá. Vy ste boháč i ja chudobná. (*Hľadí k zemi.*)

BREZOVSKÝ Pochtivá chudoba cti netratí. Držme pekne hore hlávku (*chytí ju za bradu*), tak. Ja

radšej sto ráz ako nevestu teba privítam v dome svojom, než tú zakliatu princeznú z Kamenného mlyna, za ktorou sa Adam vláči, lebo od včely je med a od hada jed. I ja by som rada vašou nevestou bola. Bože dobrý, tak by som si vás opatrovala, ako svojho vlastného otca; to miesto by som vám dúchala, kde by ste si mali sadnúť.

EVUŠKA Ty si dobrá duša. (*Chytí ju za ruku.*) Ty si anjel. Tak dobre sa cítim pri tebe, ani čo by si bola mojou dcérou. Len príď k nám, aby ťa Adam videl a sa zamiloval. Prisám vačku, ty musíš byť mojou nevestou!

BREZOVSKÝ Pán Boh daj nebeský! Ale Adam...

EVUŠKA Adam musí robiť to, čo mu kážem. On si ťa musí vziať.

BREZOVSKÝ Adam musí robiť to, čo mu kážem. On si ťa musí vziať.

EVUŠKA Je to vaše úprimné slovo?

BREZOVSKÝ Evuška, ty neznáš Brezovského. Som človek železnej vôle, a čo si raz pred seba vezmem, to i vykonám, i keby sa mi celé hory prekážok v cestu stavali. Keď raz poviem, že budeš a musíš byť mojou nevestou, nuž je to svätosväté.

EVUŠKA Ďakujem vám, strýčko, za vašu úprimnosť. Teraz sa už i ja vám zdôverím, že — (*pritúli sa k Brezovskému*) milujem Adama celým srdcom a celou dušou, milujem ho viac, než kvetinka ranné slniečko, milujem ho viac, než svoj život. (*Spieva*):

Kebich bola, jak som neni bohatá,
kúpila bi som si reťaz ze zlata,
privázala bich si na nú milého,
že ja nemám fcelém svete len jeho.

Kebych bola holubenka divoká,
létala bich nad mím milím z visoka,
sprevádzala bich ho svima očima,
či on večer nechodziva s inima.

Tak ľúbim Adama, a vedľa neho i vás, strýčko, ako dobrého otca. (*Položí mu hlavu na prsia.*)

BREZOVSKÝ (*bozká ju na čelo*) Ty si skutočný anjel. Naše šťastie. (*Počut' volat': „Evuška!“*)

EVUŠKA (*vytrhne sa mu z objatia*) S Bohom, strýčko — do videnia! (*Odbehne.*)

Výstup 8.

Brezovský sám.

BREZOVSKÝ (*hladá za ňou a nôti*) Eva, Eva, Eva, Eva! Ja dobre hovorím, že mi to dievča muselo porobiť. A tak porobí i Adamovi, že zabudne na Kamenný mlyn, a to bude jeho i moje šťastie. Keby som len vedel, kde je. (*Obzerá sa.*) Ale iste zas v tom prekliatom hadovom bydle väzí. Až ho vystriehnem — no, potom beda mu! (*Odíde v ľavo.*)

Výstup 9.

Tereza, Mišo.

TEREZA (*nesie kôš, prikrytý ručníkom, z ktorého trčí fľaša*) Daj mi pokoj, k olovrantu si ty prvý, ale do roboty najposlednejší.

MIŠO (*žartovne spieva*):

Robotičku, robotu
nechám až na sobotu,
po sobote nedelá,
vtedy sa nič nedelá. — Juj!

TEREZA Vtáka poznať po perí a človeka po reči.
To každý usilovný človek také pesničky
vyspevuje! (*Prísne.*) Ber sa po svojej práci!

MIŠO Až ma počastuješ. (*Pozerá komicky na fľašu.*)

TEREZA Len ak by palicou. Však málo chýbalo, že
ti gazda nenamerá zopár tým čakanom.
A dobre by bol urobil, však si už dosť starý, že
máš vedieť: Čo pán prosí, to byť musí.

MIŠO Ale netrep a neplieskaj.

TEREZA Ako by som neplieskala! Inej roboty nemáš,
ako strážiť, kto kamenným chodníčkom
chodí, a ani to nerobíš.

MIŠO Kto chodí, však ja viem; kto chodí, nik iný,
ako mladý pán.

TEREZA Nuž i toho si mal lapiť, alebo aspoň gazdovi
oznámiť.

MIŠO (*postaví sa ku košu, nepozorovane vytiahne fľašu, podá si ju poza chrbát do druhej ruky a vopchá do vrecka a medzitým hovorí*) No, dobre, keď ho raz budem mať pod okom, ja ho lapím a nepustím, až bude a je v mojej kapse. (*Vážne.*) S Bohom! (*Náhlym krokom odíde.*)

TEREZA No, chvála Pánu Bohu, predsa raz vstúpil
do seba a dá sa hádam na pokánie.

Výstup 10.

Zuzka, Beta, Tereza.

ZUZKA, BETA (*spievajú*):

Gazda náš, gazda náš, chistaj nám oldomáš.
Chistaj nám ho z láski, zbírali sme klaski.

(*Vystúpia zprava s motykami na pleciach; zbadajúc Terezu, radostne.*) Ach, ach, tetka Kafrneje!

ZUZKA Vitajte, tetka; kde ste sa tu vzali?

BETA A čo to nesiete? (*Obzerá kôš.*)

TEREZA Čo nesiem? Samé dobré veci.

ZUZKA, BETA A komu?

TEREZA Nuž vám, deti moje, olovrant. Už ste hladné
po tuhej práci. A kde sú ostatní?

ZUZKA Idú za nami. Už sme tam hotoví.

BETA Čo chvíľa sú tu.

TEREZA Tak-tak, teda ich tu dočkám.

ZUZKA No veru, škoda by bolo nohy lámať.
Dočkáme tu.

BETA (*sa smeje*) Ale ak zasa dolapíme kocúra
na slanine!

ZUZKA To máš pravdu. (*Hrozí jej prstom, aby bola ticho.*)

TEREZA (*zvedavo*) Čo? Kde? Akého kocúra?

ZUZKA Ale nič.

BETA Pletka.

TEREZA Čos' našul, to i prežuj. Len von s tým.

ZUZKA (*tajomne*) Tetka, my by sme vám niečo
povedali...

BETA Ej, veru novinu. Ale nás nesmiete vyzradiť.

TEREZA Nuž a či som taká?

ZUZKA Teda počujte. My sme chceli ísť vody nabráť
tam na studienku, ale čo sme videli!

BETA Ani svojim očiam sme veriť nechceli.

TEREZA A čo, pre Boha?

ZUZKA (*obzerá sa — tajomne*) nášho gazdu, strýčka
Brezovského.

BETA (*tiež tak*) S Horákovie Evušou.

TEREZA (*pustí kôš na zem*) S kým čertom?

ZUZKA No s tou cifrou z Kamenného mlyna. Aj sa
objímali.

BETA Ba i bozkávali.

TEREZA Ale, matička jeruzalemská, kto? Náš starý gazda?
ZUZKA, BETA Nuž veru ten.
ZUZKA Videli sme na vlastné oči.
BETA A počuli na vlastné uši, ako ju anjelom menoval.
TEREZA (*lomí rukami*): Anjelom?! — No, čo v srdci vrie, to z úst kypí. Už sa mi otvorili oči, už teraz všetko viem, prečo starý mladému bráni, aby mohol sám smotánku lízať. Ach, ach, čím kocúr starší, tým je horší.

(Všetky tri rozprávajú šepmo, majú spolu hlavy.)

Výstup 11.

Mišo, predošlé.

MIŠO (*prikradne sa — vypija poslednú kvapku z fľaše; k obecenstvu*): Ponúkní ústa, a keď nechcú, vypí sám. (*Fľašu vloží do koša a, obzerajúc sa, vykradne sa preč.*)

Výstup 12.

Predošlé, Ondro, Juro, robotníci.

ROBOTNÍCI, ONDRO, JURO (*S motykami na pleciach, spievajúc, vystúpia zprava.*)

Išlo dzífča pres oves, rostrhol jej suknu pes,
išlo dzífča pres oves, rostrhol jej suknu pes.
A mašíre šíre, šíre, šíre, ringa rec, čajratata, suknu pes.

ONDRO Ach, tu je tetka s olovrantom!
JURO I fľaša je tu. Sláva!
VŠETCI Sláva!
TEREZA Aha, ale som vám trafila do nôty.
VŠETCI To už hej.
TEREZA (*vykladá z koša*) Tu máte po kúsku chlebička so syrom a tu trochu toho posilnenia.
ONDRO Toho gurážu, tetka.
VŠETCI Toho, toho.
TEREZA (*vezme fľašu z koša a podá Jurovi*) Tu máš fľašu a poháriky, rozlej to.
JURO (*zdvihne fľašu do výšky*) To je to korenia od brucha bolenia!
VŠETCI Sem s ním, sem s ním!

JURO Počkajte len, najprv sebe, potom vám. (*Nalievá do skleničky.*) Nuž, tetka, veď fľaša je prázdna.
VŠETCI (*sa smejú*) Ha-ha-ha, ale si nám nadelil!
ONDRO (*Jurovi*) Počkaj, bratku, to nie je div z plnej fľašky nalievať, ale nalej z prázdnej.
JURO (*leje do skleničky a podá ju Ondrovi*) No, na! Napi sa z prázdneho.
DIEVČATÁ (*so smiechom*) Nech ti slúži na zdravie!
TEREZA Ach, ach, čo sa to len mohlo stať, kde sa podelo? Či ho zmok z tej fľaše vysúkal a či ký parom? Ja som doma plnú naliala, až som preplnila.
ONDRO Dnes je veľmi teplo, tetka, nuž sa azda vyparilo.
VŠETCI Z ruky do hlavy. Ha-ha-ha!
TEREZA No, darmo je, čo sa stalo, už sa neodstane. Čert čerta nájde. Choďte len ešte do večera na záhumnisko kopať, to je blízko, ja vám tam donesiem iné.
ZUZKA Ale čo vás po ledačom, tetka. Kto je smädný, nech sa napije vody. (*Ukáže na studňu.*)
BETA Veru tak. Od vody nestratí rozum.
ONDRO To bude pre vás, panenky. Voda je na krásu.
JURO Od vody budete dobre spievať.
ZUZKA To sa vie. I slávik len vodu pije.
BETA A najkrajšie spieva.
TEREZA No, už len choďte, dietky moje, však ja to dám do poriadku. (*Ukazuje vľavo.*) Hen ide gazda i s mladým, aby nebolo zle-nedobre, že postávate. (*Odíde vpravo.*)
VŠETCI (*odchádzajúc spievajú*):

Stojí dzífča u šentíša vínko nalíva,
vínko nalíva, vínko nalíva.
Čierne oči uplakané jako kalina,
jako kalina, jako kalina.

Výstup 13.

Brezovský, Adam.

BREZOVSKÝ Nechcel som veriť klebetám; to vieš, že na ľudské reči nič nedám a neverím, kým sa nepresvedčím. (*Vystúpi zľava.*) Ale teraz som ťa sám dostrielhol i dolapil. (*Chodí nahnevany hore-dolu.*)
ADAM Pri čom, otec?
BREZOVSKÝ Pri tom, že chodíš do Kamenného mlyna,

(*opovržlive*) do toho prekliateho, hadieho hniezda.

ADAM Otecko, to je nie nijaký prečín.

BREZOVSKÝ To je nie prečín, keď jediný syn Brezovského vláči sa za dcérou Horákovou, dcérou najúhlavnejšieho nepriateľa svojho otca? Povedz mi, prosím ťa, s akým úmyslom tam chodíš.

ADAM S tým úmyslom, aby som vyplnil vašu vôľu, vlastne váš rozkaz a čím skôr sa oženil.

BREZOVSKÝ (*podráždene*) Oženil? S dcérou Horákovou? Nikdy, syn môj! Nikdy!

ADAM Spomeňte si, že ste mi nechali úplnú slobodu vo voľbe ženy. Povedali ste mi, že môže byť chudobná, len aby bola poctivá, statočná, pracovitá a pobožná. Tieto všetky cnosti má dcéra Horáková, ba má ich ešte oveľa viac, lebo je tichá, úprimná, dobrosrdečná, veselá a pritom pekná ani obrázok, že by krajší ani najchýrnejší maliar nemohol namaľovať.

BREZOVSKÝ Neverím. Jakživ ešte sova holúbä nevysedela, a čo sa bude kavka i na snehu váľať, neobelie.

ADAM Ako to myslíte, otec?

BREZOVSKÝ Ako to myslím? Tak, že na prašivom strome nemôže byť zdravé ovocie. Vieš ty, v akom pomere stojí dom Brezovského s Kamenným mlynom?

ADAM Sčasti viem, a práve ženbou svojou chcem zotrieť staré viny a nahradiť učinенú škodu.

BREZOVSKÝ Nahradiť učinенú škodu? Ako to myslíš?

ADAM Prehratým súdom o kamenný chodník prišli Horákovci o celý majetok, stali sa otrokmi biedy. Horák od žiaľu nad stratou majetku podľahol chorobe, umrel. Nuž, či nie je našou povinnosťou postarať sa o pozostalú dcéru a vdovu?

BREZOVSKÝ To nie je celkom tak. Nevieš nič. Horák bol mojím najlepším priateľom, ale, bohužiaľ, falošným. Keď som bol na vojenčine, umrela mu žena, v šestonedeliach zanechajúc mu päťtýždňové dieťa, dievčatko. Ja som prosil nebohú svoju matku, aby dieťa vzala k sebe, kým Horák nájde nejakú opatrovníčku. Nebohá matka vyslyšala prosbu moju, vyše roka opatrovala mu dieťa, a on, nevďačník, odslúžil sa mi tak, že podvodom, falošnými dôkazmi o mojej nevernosti odviezol mi

milú. Toto bol začiatok nášho nepriateľstva. Potom ste zahradili priechod kamenného chodníka, z čoho povstala škriepka, súd, ktorý uvrhol Horákovcov do biedy.

BREZOVSKÝ Áno. To bola moja pomsta a zadostučinenie. Ja som stratil milú a on majetok. Boli sme vyrovnaní.

ADAM Nie spravodlivou mierou, drahý otec. Vy ste za stratu milej dostali dostatočnú náhradu v mojej drahej mamke, ale úbohý Horák neprišiel nikdy viac k svojmu majetku. Vyrovnanie bude vtedy úplné, keď pojmem jeho dcéru za manželku.

BREZOVSKÝ (*prudko*) Nikdy! Nikdy, Adam! Tú krivdu svojmu otcovi vykonať nesmieš. Ja mám už pre teba ženu vyhľadanú. Driečnu, dobrú, milú, tú si vziať musíš, ale nie dcéru Horákovu.

ADAM To nie, otecko, my sme si už prisahali vernosť pred Bohom.

BREZOVSKÝ (*zdesene*) S dcérou Horákovou?

ADAM Áno.

BREZOVSKÝ Ty mi chceš dovieť do domu dievku podliaka, ktorý sa spreneveril priateľstvu, ktorý sa pri každej rozhodnej príležitosti zapredával, zradiac ako Judáš za mizerných tridsať strieborných svoje presvedčenie, svätú pravdu, svoju reč, svoju krv, svoj ľud? ...Už teraz vieš, kto bol Horák. Bol to človek opovrženia hodný.
(*S významným opovržením odchádza.*)

(*Opona spadne.*)

Dejstvo III.

Javište ako v prvom dejstve. Dom Brezovského je kvietím stuhami a ručníkmi okrášlený.

Výstup 1.

Ondro, Juro, Zuzka, Beta.

VŠETCI (*spievajú prvý verš ešte pred vyhrnutím opony, okrášľujú dom a dvor*):

Jak ten slávik pekne spíva, až se celý kraj ozýva,
Spíva si on tú pesničku, že má nechať frajrečku.

Na dedine jatelinka, tam ma čaká sladká chvílka,
Chvílka, chvílka, chvílenka, tam ma čaká frajírka.

Keď ma čaká aj ma dočká, aj obejme aj ma bošká,
aj ma ľúbi za chvílenku, jak ovečka jatelinku.

ONDRO Ej, veru dobrú noc Adamkovej slobode!
JURO Veru už dnes rozlúči sa s ňou, akonáhle bude po pytačkách.
ZUZKA No, veru pekné pytačky bez pytačov!
BETA Veru pekné, ku ktorým sa mladý zať má, ako slepý k písmu.
ONDRO A ako sa má mať k takým pytačkám, keď ani tú, s ktorou ho majú zosobášiť, nepozná. K takým pytačkám sa veru nik nenáhli. (*chytra*) Zato však starý gazda náhli.
ZUZKA (*sa smeje*) Ha-ha-ha, aby mu kaša neochladla!
BETA (*sa smeje*) Ha-ha-ha, aby mu kaša neochladla!
JURO Hm, každý radšej sebe, ako tebe. I náš starý radšej sebe dopraje driečnu dcéru Horákovu, ako by ju synovi doprial.
ZUZKA Hm, staré drevo neskoro sa chyť, ale keď sa raz rozhorí, plameňom blčí...
BETA Nuž a či nevieš, že starý vdovec, ako krivý komín na streche, ale zato nič, dym sa z neho rovno valí. (*Smeje sa.*)
ONDRO No-no-no, a ty by si si vdovca ani neobzrela, keby ťa pýtal!
BETA Ja veru nie, lebo každý vdovec na pol srdca pokuľháva.
JURO Ha-ha-ha! Všetkých desať prstov by ste si oblízali, len aby sa vám aspoň vdovec ušiel.
ZUZKA No, veru, azda sme také žiadostivé toho vydaja, ako ty ženby.
ONDRO A prečože sa modlievate? (*Búcha sa v prsia i chrbát.*) Nech by bol, aký by bol, len aby bol. (*Hovorí to samé tri razy.*)
JURO (*sa smeje*) Ha-ha-ha, to je pekná modlitba!
BETA (*Ondrovi*): Ty z cigánskeho plotu kôl, počul si nás takto sa modlievať? Ty — ty... (*Sotí ho.*)
ZUZKA Kedy som sa tak modlila? Ty ošemetník, ty čudo, ty — ale choď mi z očí! (*Sotí ho.*)
ONDRO A vy začínate bitku? Juro, pomôž mi! (*Beží za Zuzkou; tá kričí.*)

Výstup 2.

Brezovský, predošlí.

BREZOVSKÝ (*sviatočne oblečený*) No, čo je to zas za krik?
JURO (*ukáže na dievčence*) Tamté nedajú pokoja.
ONDRO Ustavične dopaľujú.
ZUZKA Akí svätí, chocholatí!
BETA Majú rožky na hlave.
BREZOVSKÝ No, ticho, ticho! Však ja viem, že sú dievčence samopašné.
ONDRO, JURO (*natešení — strúhajú proti dievčencom na prstoch mrkvičku*).
ZUZKA Ale, gazdíčko, nuž či nás tak zastávajú?
BETA Ach, však nám len dobre bude, keď dostaneme gazdinku do domu; tá nenechá na nás rúbať drevo.
BREZOVSKÝ Všetkým nám, ak Boh dá, bude lepšie. (*Obzerá okrasy*.) Ale či ste už všetko dali do poriadku?
ONDRO, JURO, ZUZKA, BETA Všetko, všetko.
ZUZKA Tak, ako ste rozkázali.
BETA Ani čo by hody boli.
BREZOVSKÝ No, dobre; choďte ešte cestu zamiešť a zadný dvor vyčistiť, statok obriadiť, a vy dievčence pomôžte tetke v kuchyni.
VŠETCI Dobre. Poďme!
BREZOVSKÝ To vám však hovorím, keď príde tá nová gazdinká, aby ste sa k nej úctivo chovali; dovediete ju sem, a keby som tu náhodou nebol, zaveďte ju do izby a hneď ma zavolajte.
VŠETCI Dobre, dobre. (*Odídu.*)

Výstup 3.

Brezovský sám.

BREZOVSKÝ (*obzerá okrasy - výzdobu*) No, dnes nemôže povedať, že by som ju neprívetivo prijal. Dom je okrášlený, ani čo by už veselie malo byť, sluhovia sú vyučení k slávnemu prijatiu. Len Adam aby jej sadol na lep. Ba kde je? (*Ide do úzadia a volá.*) Mišo! Hej! Mišo!

Výstup 4.

Mišo, Brezovský.

- MIŠO** *(v jednej ruke veľký koláč, v druhej veľký kus mäsa alebo slaniny; hltavo je jedno s druhým):* Čo dobrého, gazdíčko?
- BREZOVSKÝ** Čo robíš, Mišo?
- MIŠO** To, čo ste mi rozkázali. Striehnem na vrany na kamennom chodníku, a aby som nadarmo Pánu Bohu do okien nehľadel a pritom nezaspal, zamiešal som sa Dunčovi do remesla a kosti obhrýzam.
- BREZOVSKÝ** No, dobre, len sa nezadrhni.
- MIŠO** Toho sa i moja stará bojí, a preto ma každú chvíľu medzi pleciami udrie.
- BREZOVSKÝ** Nevidel si mladého?
- MIŠO** Nevidel som ho na vlastné oči, ale som počul...
- BREZOVSKÝ** Čo si počul?
- MIŠO** Že — že — že mi prebehol kamenným chodníčkom do Kamenného mlyna.
- BREZOVSKÝ** Do Kamenného mlyna? Teda je už zasa v tom haďom hniezde, pri dievke toho Judáša. *(Nahnevano.)* Sedem hromov sa ti do kešene páralo, ty starý pavúz, akože to striehneš!?
- MIŠO** Ako líška na zajaca. Ale ten má lepšie nohy, preto ľahko ujde. Ale však mi on príde do klepca.
- BREZOVSKÝ** Mišo, zapamätaj si, že vyletiš zo služby, ako žaba na cestu, keď budeš môj rozkaz len tak naľahko brať. — Nekázal som ti, aby si každého, kto kamenným chodníčkom pôjde, chytil a zajal? Rozumej *(klope mu na čelo)* a zapamätaj si: každého, a čo by to hneď i sám Adam bol. — Marš, ber sa v peklo!
- MIŠO** *(odchádza)* To je tak. Jednému čertu urobíš dobre, druhý sa ti peklom odslúži. *(Odíde.)*

Výstup 5.

Tereza, Brezovský.

- TEREZA** Už je tu, gazdíčko, už prišla.
- BREZOVSKÝ** *(radostne)* Prišla? Prišla? — Chvalabohu! A kde je?
- TEREZA** Čaká vás pri bráne.
- BREZOVSKÝ** Ale, pre pána kráľa, pri bráne ju necháte stáť, ako žobráčku. Dovedte ju sem! Povedzte jej,

že ju čakám, že ju s radosťou čakám. Chodte, chodte a dovedte ju sem! *(Tisne Terezu späť.)*

- TEREZA** *(s plačom)* No, len aby vám lepšie gazdovala, ako som vám ja hľadela. Ale tak človek na starosť vyjde. *(Odíde.)*

Výstup 6.

Zuzka, Beta, Brezovský.

- ZUZKA, BETA** *(vbehnú natešené)* Už je tu! Už je tu!
- ZUZKA** Ja som vám, gazdíčko, prvá ten radostný chýr doniesla. *(Otrča dlaň.)*
- BETA** *(odtiska Zuzku)* Nie pravda, ja som ju prvá zbadala a hneď som sem bežala. *(Otrča ruku.)*
- ZUZKA** *(odtisne Betu)* Ale ja som ťa predbehla.
- BETA** *(odsotí Zuzku)* Ale ja som prvá skríkla, že je tu.
- ZUZKA** To nie je pravda.
- BETA** Ba je to pravda.
- BREZOVSKÝ** *(dupne nohou)* Čit! — ticho! Ja som sľúbil dukát tomu, kto mi prvý zvestuje, že čakaná návšteva ide...
- ZUZKA, BETA** Ja, gazdíčko, ja. *(Otrčajú ruky.)*
- BREZOVSKÝ** Ani jedna, lebo som to už od starej Terezy zvedel, tá mi prvá radostnú novinu doniesla.
- ZUZKA, BETA** *(sklamane)* Ach!
- ZUZKA** Vidíš, kde čert nemôže, tam pošle starú babu.
- BREZOVSKÝ** No, len chodte pre ňu. Tisíc hrmených! Nenechajte ju pri bráne hodinu stáť, dovedte ju sem. Viete predsa, že ju tu chcem slávnostne privítať. Kvôli tomu som to tu nechal okrášliť. — Chytró, chytró!
- ZUZKA, BETA** Už, už. *(Odbehnú.)*

Výstup 7.

Brezovský sám.

- BREZOVSKÝ** Ona stojí pri bráne. Ostýcha sa ďalej, lebo sa obáva, že mňa zasa nahnevaného nájde. Nie, nie, Evuška, dnes som sa kvôli tebe premohol a chcem ťa s prívetivou tvárou, s úsmevom čím najlepšie privítať.

Výstup 8.

Zuzka, Beta, Verona, Brezovský.

- ZUZKA** *(za kulisňou)* Nech sa vám len páči ďalej!
BETA Gazdíčko vás pred domom čaká.
BREZOVSKÝ *(radostne)* Už je tu, už je tu! *(Nôti ako predtým.)* Eva, Eva, Eva, Eva, Eva, Eva, Evuška — Eva, Evuška, E — *(Zastane, zbadajúc Veronu, zdasene ustupuje.)*
VERONA *(sviatočne oblečená, ide tichým krokom vážne.)*
VERONA Pán Boh daj dobrý deň!
ZUZKA, BETA | Pán Boh uslyš! Nech sa vám len páči ďalej. *(Šepkajúc, ukazujú na Brezovského a odídu.)*

Výstup 9.

Verona, Brezovský.

- VERONA** *(prejde pár krokov vpred)* Ako badám, nie som rada videná.
BREZOVSKÝ *(bez toho, že by na ňu pozrel)* V mojom dome je každý statočný a poriadny človek vítaný.
VERONA To mi dodáva smelosti, lebo neviem, že by som sa niekedy niečím proti statočnosti a poriadnosti prehrešila.
BREZOVSKÝ Kto má cit, hanbí sa za hriech.
VERONA To je pravda, ale kto druhému chce hriechy vytýkať, musí byť sám bez hriechu.
BREZOVSKÝ To na mňa? Nenechám sa vo vlastnom dome urážať.
VERONA To je nie urážka. Je to skôr nedorozumenie. *(Zavzdychne si.)* Ach, pravda, pred dvadsiatimi tromi rokmi sme si my dvaja lepšie rozumeli.
BREZOVSKÝ *(nepokojne)* Nespomínaj zašlé časy, nerozrývaj staré rany, ktoré dodnes nie sú zacelené. Kto je na vine, že sme sa nedohodli. Len ty, falošnica falošná, ty si opovrhla mojou láskou, ty si hanebne zrušila sľub vernosti, stanúc sa ženou toho podliaka!
VERONA *(dôrazne)* Vtedy ním nebol, keď som ja išla zaň. Vtedy bol tvojím najlepším priateľom.
BREZOVSKÝ Žiaľbohu! Hanbím sa za to, že som kedysi tohoto človeka, ktorým teraz z tej duše opovrhujem, nazýval svojím priateľom. Pekný priateľ, ktorý svojho priateľa tak podvedie a oklame, ako on!

- VERONA** Oklamal teba, oklamal ešte viac mňa, lebo ma nahovoril, prisahou, svedkami, falošnými dôkazmi presvedčil, že si berieš inú. Ja som nechcela veriť, ale keď mi i tvoja pyšná mať odkázala, aby som na teba nečakala, keď mi verejne, idúc z kostola, do žobráčok nadala, *(smutne)* uverila som a vydala som sa za mlynára Horáka.
BREZOVSKÝ Toho najväčšieho podliaka, akého kedy zem na sebe vláčila.
VERONA Nejdem ho umývať. Len toľko musím povedať, že z počiatku nebol zlý, ale keď prehral súd o kamenný chodníček a prišiel o majetok, potom neviem, či zo zúfalstva, či zo ziskuchtivosti a či z pomsty proti tebe, aby ťa zlostil a škodil ti, podnikal veci hanebné, nečestné, pre ktoré sme veľké hádky v dome mávali.
BREZOVSKÝ Umývaj muriňa, koľko chceš, vždy čiernym ostane. Človek, ktorý zaprie otca, mať, ktorý svoje otcovské mravy šliapie, je veľký hriešnik; ktorý však svojich bratov, sestry, svoj ľud zradí a zapredá, je naničhodný podliak a Judáš! A taký bol tvoj muž.
VERONA A môžem ja zato? Ja som jeho úpadku vina? Len Boh sám vie, čo som vytrpela.
BREZOVSKÝ To verím, lebo kto príde do pekla, musí čertovi onikať a diablove ruky lízať.
VERONA Boh je mi svedkom, že som Horáka nikdy nemilovala, ba odkedy dopúšťal sa rozličných ohavností, som ho znenávidela.
BREZOVSKÝ *(vyčítavo)* A predsa si s ním žila!
VERONA A čo som mala robiť? Ved' som bola jeho ženou; prisaha pred oltárom viazala ma k nemu a ľúto mi bolo jeho úbohého dieťaťa, malej mojej chovanice, ktorá vo svojej nevinosti nevedela, čo má za otca. K tomuto anjelikovi príhnila som celým srdcom, celou dušou a prisahala som tajne Bohu, že jej nebudem macochou, ale dobrou, láskavou matkou. Ja zadržala a svedomite som plnila a posiaľ plním danú prisahu. Z lásky k tomuto dieťaťu znášala som trpezlivo cez toľké roky svoj trápny osud; kvôli tomuto dieťaťu rozhodla som sa prekročiť s prosbou prah tvojho pyšného domu. *(Prosebné.)*
Ó, Paľko! Neodožeh ma odo dvier; ty si síce prudkej povahy, ale tvoje šľachetné srdce je

BREZOVSKÝ mäkké, ako vosk, oproti slzám biednych. (*k obecenstvu*) Dostávam závrat_ hľadiac v jej krásne oči, a to staré srdce búri sa rozpomienkami zašlého šťastia prvej lásky. (*Verone.*) A čo odo mňa žiadaš?

VERONA Zmilovanie! Odpustenie nezavinenej viny! Almužnu lásky!

BREZOVSKÝ Nerozumiem ti.

VERONA Ó, Paľko! Pozri na mňa, na nešťastnú ženu, ktorá všetku lásku, ktorou kedysi teba tak vrele milovala, venovala svojmu dieťaťu. A pre túto lásku ťa prosím (*klakne*) na kolenách, pre Boha ťa prosím: Nekaz šťastie môjmu dieťaťu!

BREZOVSKÝ Aké šťastie?

VERONA Syn tvoj, Adam, miluje moju chovanicu a ona ľúbi celým srdcom jeho; dovoľ, aby sa zobrali, nekaz mladé šťastie lásky, požeňhaj ich!

BREZOVSKÝ (*spurne*) Nikdy — v živote! Krv nie je voda. Jeho čierna, zradná krv prebieha aj jej žilami, a ja by som mal dovoliť, aby sa ňou podliactvo zaštepilo i do našej rodiny, do mojich potomkov? Nikdy! To ani jeden poriadny otec nedovolí, že by si jeho syn vzal dcéru podliaka za ženu.

VERONA Mýliš sa, keď myslíš, že moja nevlastná dcéra sa ponáša na otca. Podobou sa ponáša na svoju matku a povahou na mňa, lebo som si ju ja sama vychovala.

BREZOVSKÝ A potom — ja — ja už mám pre Adama ženu vybratú.

VERONA Počula som aj to, že dnes chceš Adama k nej donútiť, hoci ju on ešte ani nevidel. Myslíš si, že Adam je tvor, ktorého môžeš do takého jarma vohnať, aké sa tebe ľúbi? To si mal ináč syna svojho vychovať.

BREZOVSKÝ Ja som dal tomu dievčaťu čestné slovo, že si ju Adam vezme za ženu.

VERONA No, to ty sám nepoznáš vlastného syna.

BREZOVSKÝ A keď si ju Adam nevezme — ja slovo nezruším, ožením sa s ňou ja sám. — Adama si môžeš potom prijať za prístupníka.

VERONA To je tvoje rozhodné slovo?

BREZOVSKÝ Áno.

VERONA Nemám tu teda viac čo hľadať. Odkopnutá, odvrhnutá odchádzam z domu, do ktorého ma viera, nádej a láska viedla. No, s Bohom! (*Výstražne.*) Nezabudni však, že Boh odpláca

dobré a tresce zlé. (*Odchádza do úzadia.*)
BREZOVSKÝ (*hľadí zamyslene na zem.*)

(*Za kulisňami strhne sa veselý smiech.*)

Výstup 10.

Mišo, predošli.

MIŠO (*vbehne natešený*) A už mám vtáčkov v hrsti! Ej, už mi neujdú. (*Ukazuje kľúč.*)

BREZOVSKÝ Akých vtáčkov?

MIŠO Akých? Sokola a hrdličku, čo si milo hrkútali po kamennom chodníčku. (*Skáče.*) Juch — juch, bude výkupné!

BREZOVSKÝ (*chytí ho za plece a trasie ho*) Čo sa blaznieš, ty stará mátoha? A či si zasa fľašu videl?

MIŠO Bože uchovaj! Ale už som ich predsa dolapil, už ich mám.

BREZOVSKÝ Koho?

MIŠO Nášho mladého gazdu — to je ten sokol, a Horákovu dcéru z Kamenného mlyna — to je tá hrdlička.

VERONA Koho? Moju dcéru?

BREZOVSKÝ (*zdesene*) Adama a dcéru Horákovu! (*Zamračí sa.*)

MIŠO Áno, áno, tých dvoch, a tak si pekne spolu kráčali, ani ten mesiacik s tou hviezdíčkou na Božom nebi. Lúto mi ich bolo vyrušiť, ale som si na váš prísny rozkaz pomyslel, a tu si poviem: Darmo, Mišo, však si bol vojakom a vieš, že rozkaz je rozkaz. Prikradnem sa k nim od chrbta, hodil som im svoju šubu na hlavy a povrazom zviazal spolu cez pás i za ruky.

BREZOVSKÝ Nuž a oni?

MIŠO Smiali sa jeden lepšie ako druhý — hádam mali radosť z môjho víťazstva — a kráčali v pozore až do dvora.

BREZOVSKÝ A kde ich máš?

MIŠO Aby mi neušli, zatvoril som ich do sušiarne.

VERONA (*zalomí rukami*) Do sušiarne?

BREZOVSKÝ Ty korheľ starý, už si zasa svoj rozum prepil! Môjmu synovi, kaprálovi, takú hanbu pred celým svetom spraví: zavrie ho do sušiarne!

VERONA A mojej úbohej dievke tá hanba už do smrti ostane. (*Plače.*)

BREZOVSKÝ Ber sa ich vypustiť! (*Sotí ho.*) Sem ich doved!

MIŠO Hneď, hneď. Ale to vám hovorím, gazdíčko, aby ste sa nezahľadeli do tých jej huncútskych očí, lebo čo som, to som, starý čert som, ale takých očí nevidel som. Tá by nimi mohla (*odchádza*) celý regiment pobláznit, nielen vášho kaprála. (*Odíde.*)

Výstup 11.

Verona, Brezovský.

BREZOVSKÝ (*nepokojne sa obzerá, k obecnstvu*) Prečo Evuška neprišla, už azda ani nepríde, alebo príde v najhoršom čase, keď tá z Kamenného mlyna bude tu.

BREZOVSKÝ (*pre seba*) No, však ja s nimi chytrý poriadok spravím!

VERONA (*prosebné*) Paľko! Spravodlivý človek v povedomí svojich vlastných slabostí zakrýva chyby druhého plášťom lásky a odpúšťa. Pre milosrdenstvo Božie ťa prosím, nekaz šťastie môjmu úbohému dieťaťu!

BREZOVSKÝ (*rozčúlený*) Daj pokoj! Sám neviem čo robiť. (*K obecnstvu.*) Evuša nejde, možno ani nepríde a — a (*rozmyšľa*) dcéru podliaka predsa len neprijmem za nevestu. (*Hlasne.*) Nie, nikdy!

(Za oponou čut' veselý ruch a smiech.)

Výstup 12.

Adam, Eva, Mišo, Tereza, Ondro, Juro, Zuzka, Beta, ľud.

ADAM, EVA (*vstúpiac, sú povrieslom spolu cez pás zviazaní, tak i ruky majú spolu zviazané.*)

MIŠO (*ide za nimi*) No, len ďalej, ďalej, k súdu! Takto sa chytajú vrany, aha.

VŠETCI (*sa smejú*).

BREZOVSKÝ (*prekvapene*) Evuška!

EVUŠKA Strýčko Brezovský, Pán Boh vám daj dobrý deň!

BREZOVSKÝ (*radostne*) Eva, Evuška, vitaj!

EVUŠKA Vidíte, strýčko, že ja slovo držím, prišla som, ako som vám sľúbila, a doviedla som si hneď i svojho ženícha.

ADAM A Mišo nás chcel už cestou zosobašiť, zviazal nám ruky.

VŠETCI (*so smiechom*): Povrieslom!

BREZOVSKÝ (*Mišovi*) Dáš im to preč, ty mátoha!
MIŠO (*odvážuje povriesla*) Ale sľúbenú odmenu dostanem, gazdíčko...

BREZOVSKÝ Po čapici. Azda za to ti dám odmenu, že si ma oklamal? Hovoril si mi, že si lapil Adama s Horákovou dcérou, ja som sa div jedom neudusil, a ty si doviedol túžobne čakanú driečnu Evušku.

VŠETCI Nuž veď je to ona.

BREZOVSKÝ Aká ona? Kto ona?

VŠETCI Dcéra Horáková.

BREZOVSKÝ (*zdesene*) Horáková dcéra, z Kamenného mlyna?

VERONA Moja chovanica.

BREZOVSKÝ Evuška, ty si dcéra Horáková?

EVUŠKA Bývala, strýčko Brezovský (*pritúli sa k nemu*), bývala, ale teraz budem už vašou dobrou a poslušnou dcérou a vy mojím láskavým otcom.

BREZOVSKÝ A prečo si mi to hneď nepovedala, že si ty dcéra Horáková?

EVUŠKA Vedela som, že nenávidíte to meno, bála som sa, že ma zavrhnete. Ale preto sa na mňa nehneváte, však nie?

BREZOVSKÝ Tebe k vôli, Evuška milá, zabudnem vďačne na zášť a nenávisť, ktorá za dvadsať rokov delila dom Brezovských od tvojho rodiska, od Kamenného mlyna, a prijmem ťa vďačne za svoju nevestu. (*Vloží jej ruku do ruky Adamovej.*) Tu máš, syn môj, ženu, ktorú som ti vybral, bez toho, aby som vedel, že si si ju sám vyvolil. Milujte sa vospolok, lebo kde je láska, tam anjelov na stá.

VERONA (*objíme Adama a Evu*) Radosť nad šťastím vašim nikto nemôže viac pocítiť, ako srdce matky vašej. Budete šťastní, len si pamätajte, že kde láska, svornosť prebýva, tam požehnanie pribýva.

ADAM Pán Boh zaplať, drahí rodičia! Nech vás blaží to povedomie, že dietky vaše sú najšťastnejšími ľuďmi na svete. (*Objíme Evušku.*)

VERONA (*podá ruku Brezovskému*) Šťastie našich detí azda už i nás raz spriatelí.

BREZOVSKÝ (*podá Verone ruku*) Stará láska nehrdzavie. Preto, ak je to vôľa Božia a ak nemáš ty, Veronka, nič proti tomu, môžeme jedným vrzom dve veselia sláviť. (*Objíme Veronku.*)

VERONA Staň sa vôľa Božia.

VŠETCI Sláva! Živio! (*Spievajú a pritom tancujú.*)

Kto by sa mi, kto by sa mi
oženiti kázal,
ako by ma, ako by ma
na koňa posádzal.

A kto by mi, a kto by mi
peknú ženu radil,
ako by mi, ako by mi
korunu posadil.

(*Opona spadne.*)

Hru Ferka Urbánka *Kamenný chodníček* prvý raz uviedli ochotníci v Skalici 15. júna 1913. Tu prinášame súpis inscenácií Urbánkových hier v profesionálnych divadlách na Slovensku:

Rozmajrín

31. 8. 1925 Slovenské národné divadlo Bratislava

Bludár

9. 12. 1927 Slovenské národné divadlo Bratislava

Už sú všetci v jednom vreci

7. 2. 1929 Slovenské národné divadlo Bratislava

Pravda víťazí

10. 5. 1930 Slovenské národné divadlo Bratislava

Krutohlavci

21. 10. 1930 Slovenské národné divadlo Bratislava

Janko a Anička

25. 2. 1933 Slovenské národné divadlo Bratislava

Pani richtárka

28. 9. 1933 Slovenské národné divadlo Bratislava

Pytliakova žena

3. 10. 1934 Slovenské národné divadlo Bratislava

Kamenný chodníček

1938 Východoslovenské národné divadlo Košice

Kamenný chodníček

14. 1. 1939 Slovenské národné divadlo Bratislava

Škriatok

5. 9. 1942 Slovenské národné divadlo Bratislava

Škriatok

30. 1. 1944 Slovenské divadlo Prešov

Škriatok

30. 1. 1944 Slovenské divadlo Prešov

Škriatok

28. 8. 1946 Východoslovenské národné divadlo Košice

Škriatok

21. 9. 1957 Armádne divadlo Martin

Pytliakova žena

22. 6. 1968 Divadlo Jozefa Gregora Tajovského Zvolen

Pani richtárka

8. 11. 1968 Divadlo Jonáša Záborského Prešov

Škriatok

26. 1. 1979 Divadlo Jonáša Záborského Prešov

Bludár

18. 3. 1988 Divadlo Jonáša Záborského Prešov

Jezuliatko

3. 12. 1993 Bábkové divadlo Košice

Mam a klam

6. 5. 1995 Divadlo Alexandra Duchnoviča Prešov

Žena

25. 10. 1996 Divadlo Jozefa Gregora Tajovského Zvolen

Škriatok

7. 5. 1998 Divadlo Jána Palárika v Trnave

Pani richtárka

10. 3. 2006 Mestské divadlo Žilina

Slovenské Elektrárne is an Enel Group Company

Bulletin Divadla Jána Palárika v Trnave

Zostavil: Tibor Kubička

Výtvarný návrh obálky: Jaroslav Valek

Grafická úprava: Iveta Čuboňová

Foto: René Miko

Zodpovedný redaktor: Emil Nedielka,
riaditeľ Divadla Jána Palárika v Trnave

Zriaďovateľom Divadla Jána Palárika v Trnave
je Trnavský samosprávny kraj

Vytlačil ŠOPA PRINT, Boleráz